

սեղմուին միայն եւ միմիայն ուսանողութեան նեղ շրջանակին մէջ, պատ-
ճառ մը չկայ որ անյաջողութեան մատնուի: Ուսանողաց Միութեան
ծրագիրը սահմանափակ ըլլալու է, (մանաւանդ Բարիզի մէջ): Հոն ար-
տաքին խնդիրներ ու անձեր սպրդելու չեն. ու այն ատեն — ես գոնէ
ա՛յն հաւատքն ունիմ — ապահովուած կրնանք նկատել անոր յարատե-
ւութիւնը: Ու երբ Բարիզի Ուսանողաց Միութիւնն ալ աջակցի Եւրո-
պայի Հայ Ուսանողական Միութեան, ընդհանուր վիճակագրութեան
պատրաստութիւնն այլ եւս չի կրնար հանդիպիլ ո՛ր եւ է խոչնդոտի:

Այդ վիճակագրութեան մանրամասնութեան մէջ չպիտի մտնեմ հոս.
այդ հոգը կը թողում զայն սրտորաստել յանձն առնող Միութեան,
սպասելով որ ամեն տարի լոյս տեսնէ անի՝ ըստ կարելւոյն՝ կատարեալ
կերպով:

• •

Կրնա՞նք ունենալ այսուհետեւ ամեն տարի մեր պատուական հա-
մալսարանին տարեկան հարցաքննութեան վիճակացոյցը, — տեղեկագիրը,
եթէ կուզէք, — որով միայն պիտի կարենանք ունենալ որոշ ու ճշգրիտ
գաղափար մը մեր ուսանողութեան վրայ:

Յ. Ա. ԶԳԱՊԵՏԵԱՆ

19րդ դարի ՆԵԱՆԱԽՈՐ ԳԻՒՏԵՐԸ

Վ. Ի Մ Ա. Գ Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

1. — Վիճագրութեան գիւտը նուազ օգուտ չէ տուել տպագրական
գործին եւ գրականութեան. տպագրական մամուլը՝ Գուտէնբէրգի գիւ-
տը՝ թէեւ մտաւորական զարգացման ամենագլխաւոր ազդակներէից մինն
եղաւ, բայց դարձեալ վիճագրութիւնն ունի իր կարեւոր տեղը. նա
կարողանում է անել այն, ինչ որ տակաւին չէ անում Գուտէնբէրգի
մամուլը:

Ահա այս պատճառով 19րդ դարի գիւտերի շարքում նշանաւոր տեղ
է բռնում նաեւ վիճագրութիւնը:

Ներկայումս գործադրած վիճագրութեան առաջին գաղափարը յը-
ղացողը եղել է 1796 թուին բաւիերացի Senefelder, թէեւ նրանից առաջ
քարի վրայ թիթուների միջոցով գծագրում էին. մի այս տեսակ ճար-

տարարուեստի մասին Ֆրանսիացի բնագէտ Dufay 1728 թւին մի կատարեալ փորձ ծանօթացրած է : Բայց 1802 թւականին է , որ Յրէդէրիկ Անդրէ ընկերացած Սէնէֆէլդէրի հետ վիմագրութիւնը Ֆրանսայում մտցրեց . եւ 1814 թւականներին Պարիզում de Lasteyrieի եւ Միւլհաուզում Engelmannի կողմից եղած ջանքերի շնորհիւ այդ արհեստը զարգացաւ եւ ընդհանրացաւ :

Վիմագրական արհեստին մէջ բազմաթիւ կատարելագործութիւններ մտցրին Engelmann , Motte , Bry , Lemerrier , Chevalier , Langlume , Jobard , եւ այլն : Թղթի գոյները բարեփոխելով եւ զանազան գոյնի մեղաններով վիմագրելով , յաջողեցան նկարներին տալ գրեթէ մի ջրաներկ պատկերի նմանութիւնը : Ճարտար նկարողներ , որպիսիք են , Mouilleron , E. Nauteuil , A. Lecomte , Soulange , Teissier , Raffet , եւ այլք , քարի վրայ կարողացել են գծագրել թէ վարպետների գործերին օրինակները եւ թէ ինքնատիպ նկարներ՝ պատմական նիւթեր , գիւղանկարներ , ծովանկարներ , զարդանկարներ , եւ այլն :

Վիմագրութիւնը այն արհեստն է , որ վիճագրական փառ կոչուած մի կրաքարի վրայ իւղային նիւթով գծւած գրութիւնները եւ նկարները տպելով է հանում : Սրա համար գործ է ածւում նուրբ եւ միօրինակ ծեփ (խմոր , pâte) եւ լաւ յղկւած մի քար , որի երկու կողմերն էլ կատարելապէս հարթահաւասարած են . այս երկու երեսներից մին անտաշ է , իսկ միւսը չեչաքարով խնամով յղկւած :

Իւղոտ մատիտով եւ կամ հեղուկ եւ ջրախառն իւղոտ մի մեղանի մէջ թաթախւած պողպատեայ գրիչով , յղկւած երեսի վրայ գրում են , յետոյ գրւածքին կամ նկարին տալիս են հաստատուն դիրք , մի քիչ բորակաթթու (acide nitrique) կամ խլորաթթու (acide chlorhydrique) աւելացրած խէժաջրով (eau gommeuse) լուալով : Այս լուացքը նպաստում է նկարին անլուծելի դառնալուն , քարի չը գծագրւած մասի մէջ թափանցելով իւղային նիւթը հեշտութեամբ բռնելու եւ իւրացնելու անընդունակ դառնալուն , եւ ընդհակառակը , ջուր բռնելու ընդունակ մի վիճակ ընդունելուն : Այնպէս որ քարի վրայ գծագրւած մասերը մընում են հաստատուն , իսկ չը գծագրւած մասերը իւղոտ նիւթը ծծելու անընդունակ են դառնում :

Տպելու համար քարը գետեղում են սայռ կոչւած մի տեսակ սնտուկի մէջ , որտեղ անշարժ եւ հաստատ է մնում : Մաքուր ջրով թրջում են եւ յետոյ բեւեկինի հիւթով (essence de térébenthine) իւղոտ մեղանով գրւածքը հանում են : Նորից քարին ամբողջ երեսը մի նուրբ սպունգով շատ թեթեւ կերպով թրջում են եւ իսկոյն մեղանատու գլանով տպագրական մեղանը նրա վրայ տարածում են . այս մեղանը միայն իւղոտ մեղանով գծւած դիժերի վրայ կպչում է , իսկ խոնաւ մասի վրայ բնաւ չէ կպչում : Քարի երեսը ծածկում են մի քիչ խոնաւացրած սպիտակ թղթի

թերթիկով • այս թերթն էլ ծածկում են մրոսած (maculature) կոչւած մի ուրիշ թերթով, եւ դնում են հաստ եւ լաւ պրկւած կաշուց կազմըւած երկաթի շրջանակի վրայ • վերջապէս այս կերպ պատրաստւած քարը ուղղահայեաց կերպով շարժող մի գլանի տակ ճնշման են ենթարկում:

Վիմագրութեան հասարակ եղանակով կարելի է տպել զանազան գոյներով պատկերներ • այս տեսակ վիմագրութիւնը գունավիճագրութիւն (chromolithographie) է կոչւում:

Գունաւոր վիմագրութիւնը նախապէս գործածւած է աշխարհագրական գունաւոր քարտէսներ պատրաստելու եւ յետոյ ջրաներկ պատկերներից ընդօրինակելու համար: Այս միջոցով կարելի եղած է կատարեալ ճշգրտութեամբ վերատպել ձեռագիրների, միջին դարի ապակեայների եւ նոյնիսկ երեւելի նկարիչների պատկերների մանրանկարները (miniature): Այս միջոցը գործադրւում է նաեւ յախճապակիները զարդանկարելու համար:

Գունաւոր վիմագրութեան կատարելագործման նպաստած են Kellervoven, Regamey, Daty, Rowney, Engelmann:

Գունաւոր վիմագրութեամբ տպելու համար, քարի վրայ նկարը գծելուց յետոյ, այնքան փորձեր են առնում, որքան տպագրւելու գործին հարկաւոր է գոյներ • իսկոյն այս փորձերից իւրաքանչիւրը փոխադրում են տարբեր քարերի վրայ, յետոյ գոյները այն կերպով են տեղաւորում, որ փափաքելի տեղերում ճշգրտապէս տպւեն:

Գունավիմագրութիւնը չը պէտք է շփոթել գունատպագրութեան (typographie en couleur) հետ, որը թէեւ միեւնոյն արդիւնքը տալիս է, սակայն այդ բանի համար գործ է դրւում տպագրական սովորական եղանակները:

Վիմագրութեան միջոցով կարելի է լուսանկարների օրինակները բազմացնել առանց արծաթի աղեր գործածելու: Այս շուսավիճագրութեան (photholithographie) համար հարկաւոր է ածուխով պատրաստւած մի լուսանկար ունենալ, որը հետեւեալ կերպով են պատրաստում: Քրօմիքի թթուով (acide chromique) խառն ժէլատինի մէջ թաթախւած թուղթը նէգատիվի հետ միասին լոյսի ազդեցութեան են ենթարկում, լոյսի ներս թափանցած մասերի ժէլատին քրօմիքը անլուծելի է դառնում: Յետոյ եթէ լուան եւ այսպէս պատրաստւած թղթի վրայ նրբացրած (porphyrisée) ածխափոշի ցանեն, այս փոշին միայն անլուծելի դարձած ժէլատինի վրայ է կպչում: Ահա այս կերպով կունենանք անայլայլելի մի պօզիտիվ պատկեր, 'ի հարկին վիմագրութեան միջոցով բազմաթիւ օրինակներ առնելու պատրաստ վիճակում: